TURYZM POLSKI

NR 5 • MAJ • 1939 • ROK II.

Zagadnienie wczasów
(Wypoczynek, sprawność, kultura).

W życiu społecznym w miarę jego postępu tworzą się coraz to nowe potrzeby, powstają nowe zagadnienia. Za nowymi zjawiskami musi nadążać słownictwo. Tworzą się neologizmy lub z dawnej polszczyzny wracają do życia zapomniane już słowa, którym nadaje się nowy, nieraz zmieniony sens. Tak też przedstawia się sprawa ze słowem „wczasy“, słowem, które do dnia dzisiejszego budzi szereg nieporozumień. Wczas, wczasy — wyrazy używane przez pisarzy szesnastego i siedemnastego wieku, znikły prawie z naszego późniejszego języka. Przywróciła je do życia nowa po trzeba i wynikające z niej nowe problemy społeczne.

Bezpośrednio po wojnie konwencja Waszyngtońska ustaliła normę ośmiogodzinnej pracy najemnej, normę, która w stosunku do zwyczajów, panujących w wielu krajach, stanowiła zmianę zasadniczą w życiu pracownika. Olbrzymie masy ludności uzyskały nową zdobycz — czas wolny po pracy. Spożytkowanie tej zdobyczy stało się zagadnieniem społecznym w wielu krajach, to też nietylko polski język szukał terminu na oznaczenie pojęcia wolnego czasu i jego spożytkowania. Francuzi i Belgowie mówią o „loisirs“ (czas wolny) i ich „utilisation“ (spożytkowanie), Anglicy i Amerykanie używają słowa „leisure“ i „recreation“, Niemcy stosują termin „Freizeit“ (czas wolny) i „Freizeitgestaltung“ (kształtowanie wolnego czasu), a Włosi wprowadzają słowo „dopolavoro“ (porobocie).

Polscy działacze społeczni nie mogli się zadowolić określeniem, które składało się aż z trzech słów: „czas wolny po pracy“, dlatego wyszukano zapomniany wyraz „wczasy“, który według Lindego używany był w znaczeniach: wygoda, spoczynek, pokój, spokojność, odpoczywanie, zażywanie wygód, pogoda, pora, okazja. W 1924 r. pierwsza Z. Daszyńska-Golińska wprowadziła ten termin do literatury społecznej.

Nietylko jednak zwiększyła się ilość wolnego czasu przez wprowadzenie ustaw o urlopach, ale również zajęto się właściwym spożytkowaniem wczasów. Różnymi torami, poprzez odmienne etapy, dochodzą społeczeństwa różnych krajów do wszechstronnego ujęcia sprawy spożytkowania wczasów. Cała tak zwana akcja kulturalno-oświatowa, jest właśnie spożytkowaniem wczasów, zarówno jak np. sport i wychowanie fizyczne. Nie można też od zagadnienia wczasów oddzielić sprawy mieszkań robot-

niczych, czy polityki komunikacyjnej — nie jest bowiem obojętną rzeczą, czy warunki mieszkaniowe pozwolą robotnikowi na wypoczynek po pracy› albo też czy droga z pracy do domu nie pochłonie mu całego wolnego czasu. Okazuje się, że wczasy obejmują szeroki zasięg zagadnień w każdym kraju, stanowią zainteresowanie ogromnej liczby różnorodnych instytucyj społecznych i podlegają kompetencyjnie zazwyczaj kilku resortom rządowym danego państwa. Zarówno w dziedzinie realizacji jak i w dziedzinie słownictwa powstają podobne tendencje. W dziedzinie realizacji — skoordynowanie lub nawet w niektórych państwach scentralizowanie różnorodnych poczynań, a w dziedzinie słownictwa pragnienie znalezienia dla tych wszystkich akcji, wchodzących w zakres spożytkowania wczasów, jakiegoś wspólnego symbolu lub hasła.

Szukanie hasła nie zawsze jest bezinteresowne. Czasem hasło, zawarte w nazwie instytucji, centralizującej akcję wczasów, ma stworzyć sugestię czegoś nowego, odrębnego, czego dotąd nie było. Np. w Niemczech przed rokiem 1933 zagadnienie spożytkowania wczasów (Freizeitgestaltung) było postawione bardzo dobrze. Istniała tam szeroko rozwinięta działalność w dziedzinie kulturalno-oświatowej, sportowej, mieszkań robotniczych i ogrodów działkowych, rozpowszechnione były wycieczki i obozy. Świadczy o tym bogata dawniejsza literatura niemiecka. W ramach nowego ustroju powstał t. zw. Front Pracy, a przy nim komórka, organizująca wczasy, pod nazwą „Siła przez radość“ — „Kraft durch Freude“, stworzona przez nowy reżim narodowo-socjalistyczny. Należy jednak pamiętać, iż na długo przed powstaniem tej organizacji Niemcy były pokryte siecią związków śpiewaczych, towarzystw turystycznych, sportowych, wszystkie skupienia ludzi zaopatrzone były w czytelnie i biblioteki, miasta otoczone były pasami ogrodów działkowych itp. Dawniejsze kształtowanie wczasów pojmowano w Niemczech szeroko, jako podniesienie kultury. W zestawieniu z tym hasło „Siła przez radość“ — stanowi zubożenie ich celu.

We wszystkich krajach chce się wykorzystać wczasy dla szerszych celów niż tylko dla uzyskania siły. To też ogólnie zrozumiano, że wspólne hasła dla całokształtu akcji wczasów są poważną zdobyczą. To też większość krajów, choć nie dąży do centralizowania akcji na wzór państw totalnych, a jedynie usiłuje koordynować różnorodne poczynania, to jednak wszędzie trwa poszukiwanie hasła lub nazwy, symbolizującej dążenie akcji.

Również w Polsce brak wspólnego hasła dla różnorodnych dziedzin akcji wczasów doprowadzał niejednokrotnie do nieporozumienia. Nawet czasem stwierdzano, że nie pracuje się w dziedzinie wczasów. A tymczasem akcja wczasów w Polsce ma za sobą piękną i dawną tradycję. Przecież to wszystko, co znamy pod nazwą akcji kultury i oświaty pozaszkolnej, leży w ramach zagadnień wczasów, podobnie jak sport, akcja

obozowa, turystyka, ogrody działkowe itp. Nie próbuje się w Polsce tego wszystkiego scentralizować, natomiast wysiłki idą w kierunku skoordynowania tej różnorodnej działalności. W ostatnich latach zrobiono ogromny krok, tworząc przed rokiem Radę Wczasów, w skład której weszły wszystkie instytucje, zainteresowane sprawą wczasów pracowniczych. Dzięki poparciu Ministra Opieki Społecznej koordynacja ta jest wielce pożyteczna.

Koordynacja wysiłków w dziedzinie realizacji znajduje swe odbicie także w terminologii. Wprowadzono wspólne hasło, które ujęło krótko trzy zasadnicze cele akcji wczasów:

Pierwszy cel, to wypoczynek. Wczasy muszą jednostce pracującej zapewnić wypoczynek, będący fizycznym i psychicznym odrodzeniem po pracy zawodowej. Tylko człowiek wypoczęty ma siły do dalszej pracy i dlatego bez spełnienia tego postulatu niema racjonalnie spożytkowanych wczasów.

Drugi cel, to zapewnienie jednostce warunków, któreby umożliwiły jej zdobywanie w różnych dziedzinach sprawności. Osiągnięcie sprawności w różnych dziedzinach sprzyja rozwojowi indywidualnych upodobań i uzdolnień, pozwala przejawiać swobodną aktywność psychiczną.

Trzeci cel, to zapewnienie jednostce dostępu do istniejącego dorobku kulturalnego, w myśl dążenia do upowszechnienia kultury wśród szerokiego ogółu obywateli.

A więc wypoczynek, sprawność, kultura — oto trzy cele, które przyświecają akcji wczasów w Polsce. Dlatego należy skoordynować poczynania tych wszystkich instytucyj społecznych, które służą choćby jednemu z trzech wymienionych celów. Zasięg tych instytucyj jest ogromny.

Sprawie wypoczynku po pracy służą instytucje zajmujące się [1]):

a) budownictwem mieszkaniowym, wraz ze wszystkimi na jego terenie urządzeniami społecznymi: higieniczno-kulturalnymi i sportowymi dla dzieci, młodzieży i dorosłych (przedszkola, świetlice, sale odczytowe, ogródki jordanowskie, boiska),

b) instytucje tworzące urządzenia rozrywkowe, zapewniające wypoczynek po pracy (parki, place do gier i zabaw ludowych, podmiejskie tereny rozrywkowo-wypoczynkowe oraz inne urządzenia, przeznaczone do ruchu, zabawy itp.

c) instytucje organizujące akcję urlopową, rozwijającą się w różnorakich formach (obozy, kolonie, letniska rodzinne, wędrówki, wycieczki zbiorowe po kraju i zagranicy, domy wypoczynkowe dla rekonwalescentów i dla osób zagrożonych) oraz akcję kolonii dla dzieci i młodzieży,

---

[1]) Wyszczególnienie zaczerpnięto z opracowań Zrzeszenia Organizacyj Kulturalno-Oświatowych i Centralnego Biura Wczasów.

d) należy tu również akcja prowadzona w obrębie zakładów pracy, zmierzająca do zapewnienia pracownikowi wypoczynku w godzinach pracy zawodowej (boiska i ogrody fabryczne, jadalnie, radio).

Drugiemu celowi, dopomożeniu jednostce w zdobywaniu wszelkiego rodzaju sprawności, zarówno w zakresie kultury ogólnej, jak przysposobienia zawodowego, czy usprawnienia fizycznego służą instytucje, których celem jest:

a) kształcenie i dokształcanie ogólne, przeznaczone w ramach oświaty pozaszkolnej dla młodzieży pracującej i dorosłych (uczelnie i kursy internatowe, wieczorne i korespondencyjne),

b) kształcenie i dokształcanie zawodowe, rozwijające swą działalność poza ramami obowiązującego szkolnictwa (uczelnie i kursy wieczorne i korespondencyjne),

c) organizacja sportu i wychowania fizycznego, zmierzająca do usprawnienia ogółu obywateli w tym zakresie,

d) kształcenie sprawności w dziedzinie dobrowolnych prac społeczno-obywatelskich (technika życia społecznego, przysposobienie do udziału w samorządzie zawodowym i społeczno-gospodarczym),

e) pomoc w rozwijaniu sprawności artystycznych (muzyka, śpiew, teatr amatorski, zdobnictwo) oraz innych zajęć amatorskich,

f) kształcenie sprawności w zakresie gospodarstwa domowego i wychowania dzieci, łącznie z szerzeniem zasad higieny życia codziennego.

Wreszcie celowi trzeciemu służą instytucje powołane do:

a) Szerzenia i udostępniania najszerszym kołom mieszkańców wsi i miast dorobku kulturalnego (zwiedzanie muzeów, wystaw i zabytków historycznych, wstęp do teatrów i na koncerty, wycieczki zbiorowe na festiwale muzyczne, śpiewacze i widowiska artystyczne, teatry objazdowe, akcja odczytowa, radiofonizacja, propaganda czytelnictwa w związku z zakładaniem bibliotek i czytelń oraz inne formy ekstensywnej i masowej działalności kulturalnej),

b) pogłębiania stosunku do dorobku kulturalnego w obrębie różnego typu zespołów świetlicowych, klubowych, organizacyjnych, kołach specjalnych oraz innych formach intensywnej działalności kulturalnej, ułatwiających głębsze zrozumienie i asymilację wartości kulturalnych.

Wanda Prażmowska Ivánka
(Warszawa).

Die äussere Fremdenverkehrswerbung mittlerer und kleiner Städte Deutschlands.

(unter besonderer Berücksichtigung von Bädern und anderen Fremdenverkehrsorten).

Die folgenden Ausführungen beruhen auf einer im Jahre 1931 mit Unterstützung des Reichsstädtebundes veranstalteten Umfrage des Forschungsinstituts für den Fremdenverkehr an der Handelshochschule Berlin. Der Erhebungsbogen wurde an die zuständigen Stellen von 527 Städten gerichtet und für 217 (41,2%) Orte beantwortet. In Anbetracht der Tatsache, dass Etatfragen meist als sog. Geschäftsgeheimnisse angesehen werden, ist die Beteiligung an der Erhebung als zufriedenstellend zu bezeichnen.

Die Praxis unterscheidet äussere und innere Werbung. Die äussere Werbung hat die Aufgabe, auswärts, in der Heimat der Fremden, die Reiselust nach dem Fremdenort zu wecken. Die innere Werbung umfasst dagegen die Arbeit für den Fremden am Fremdenort selbst, sie besteht darin, dass der Fremdenort sich bemüht, dem Fremden etwas zu bieten. Zur inneren Werbung gehört die Sorge für gute Verpflegung und behagliche Unterkunft, die Schaffung guter, bequemer und billiger Führung durch die Sehenswürdigkeiten des Fremdenorts, die Darbietung von künstlerischen und wissenschaftlichen Veranstaltungen, gehören ein gutes Theater, schöne Konzerte, anregende Vorträge.

Äussere Werbung ist diejenige Werbung, die den Fremden hauptsächlich ausserhalb des werbenden Ortes als Gast zu gewinnen bestimmt ist. Der Aufwand für äussere Werbung ist demnach praktisch in der Hauptsache mit dem Aufwand für folgende Werbemittel identisch: Inserat, Pressebearbeitung (Notiz, Artikel, Aufsatz, Pressefahrten), Plakat, Prospekt (Einzel - Sammelprospekt, Führer), Verkehrsausstellung, Auslage (ausserhalb des Ortes), Film, Photographie, Vortrag (ausserhalb des Ortes). Mit Plakaten und Prospekten wird zwar auch innerhalb des Ortes geworben. Die Angaben der berichtenden Stellen über den Aufwand beziehen sich meist auf das Jahr 1930, z. T. auf 1931. Wo die in einem Orte jährlich für Werbung aufgewendeten Beträge in ihrer Höhe stark schwanken, Auflagen von Werbemitteln für mehrere Jahre, ausserordentliche Ausgaben (für Filme usw.), wurde der Durchschnitt mehrerer Jahre berücksichtigt. Es ist versucht worden, möglichst alle in Betracht kommenden Aufwendungen der Stadtverwaltungen, Bäderverwaltungen, Verkehrsvereine, Gastwirtsvereine usw. in den einzelnen Berichtsorten zu erfassen. Die private Werbung einzelner Gaststätten usw. blieb ausser Acht. In vielen Städten wird nur das Notwendigste für die äussere Werbung aufge-

wendet, die unter allgemein gemeindepolitischen Gesichtspunkten diktierte Beschränkung der für die Fremdenwerbung bereitgestellten Etatmittel macht weitere Überlegungen überflüssig. Anderen Stellen lassen die zur Verfügung stehenden Mittel genug Spielraum, um sich nach oft jahrelangen Erfahrungen-an Hand von Statistiken zu richten, sich bietende Werbegelegenheiten abzuwägen und auszunutzen, Veranstaltungen und sonstige Anlässe zu berücksichtigen. Der Aufwand wird aus öffentlichen Mitteln (Kurtaxeneinnahmen), Beiträgen der Gewerbebetriebe, Reise bzw. Verkehrsbüroeinnahmen, Mitgliederbeiträgen des Verkehrsvereins usw. bestritten.

Der Gesamtbetrag der für die äussere Werbung von 216 Orten aufgewendeten Mittel betrug RM 902.242, also fast eine Million Mark. An diesem haben Teil:

20	Badeorte des Binnenlandes	RM 495.535
4	Ostseebäder	RM 11.025
2	Nordseebäder	RM 40.920
190	sonstige Orte	RM 354.762

Auf die Bäder entfällt also mit mehr als einer halben Million (RM 547·48) insbesondere auf die Badeorte des Binnenlandes mit fast einer halben Milion, mehr als die Hälfte des Gesamtaufwandes. Durchschnittlich wandten auf

(20)	Badeorte des Binnenlandes	RM 24.777
(4)	Ostseebäder	RM 2.756
(2)	Nordseebäder	RM 20.460
(190)	sonstige Orte	RM 1.867

die Bäder also, abgesehen von dem Durchschnitt der berücksichtigten 4 Ostseebäder mehr als das Zehnfache des Aufwands der sontigen Orte.

Der Aufwand verteilt sich auf die Hauptwerbemittel wie folgt: In 205 Berichtsorten — einschliesslich von 25 Badeorten — wurden aufgewandt für

Inserat	Plakat	Prospekt	Sonstiges
RM 461.463	42.482	188.167	165.801

bzw. in % des Gesamtbetrages von RM 857.912.

53,8%	5,0	21,9	19,3.

In 19 Badeorten des Binnenlandes wurden aufgewandt für

Inserat	Plakat	Prospekt	Sonstiges
RM 305.624	19,525	62.513	87.074

bzw. in % des Gesamtbetrages von RM 474.735.

64,4	4,1	13,2	18,3.

In 4 Ostseebädern wurden aufgewandt für

Inserat	Plakat	Prospekt	Sonstiges
RM 5.548	2.550	2.750	177

bzw. in % des Gesamtbetrages von RM 11,025.

50,3	23,1	25,0	1,6.

In allen Gruppen wurde der höchste Betreg, stets mehr als die Hälfte des Gesamtaufwandes, für Inserate, der geringste Betrag — abgesehen von dem unter „Sonstiges“ zusammengefassten Aufwendungen — für die Plakatwerbung verausgabt. Am stärksten tritt dies für die Bäder des Binnenlandes in Erscheinung. Die wenigen Ostseebäder dürften ein typisches Bild kaum liefern.

Von 221 werbenden Stellen in 217 Orten wandten auf für

% von den Gesamtbeträgen	Inserat	Plakat	Prospekt
		Anzahl der Stellen	
9— 25	84	201	107
26— 50	67	4	74
51— 75	43	2	14
76—100	12	—	14
nicht festgestellt	15	14	12

Von 206 Stellen gaben also für Inserate 55, von 207 Stellen für Plakatwerbung 2 Stellen mehr als die Hälfte ihrer Etatmittel aus. Höchstens ein Viertel wandten auf für Inserate 84, für Plakatwerbung dagegen 201 Stellen, davon 148 Stellen gar nichts.

Der Aufwand für äussere Werbung (RM 902.242) betrug bei 216 Orten mit 1.816.816 Einwohnern pro Einwohner RM 0,50.

Dieser Durchschnittswert setzt sich in der Hauptsache zusammen, aus einem Durchschnitt von MR 5,40 bei 20 Bädern des Binnenlandes mit 91.826 Einwohnern (Aufwand RM 495.535) und einem Durchschnitt von RM 0,21 bei 190 sonstigen Orten mit 1,689.326 Einwohnern (Aufwand 354.762). In 20 Binnenbädern betrug der Aufwand pro Einwohner also mehr als das 25-fache des entsprechenden Aufwandes in 190 sonstigen Orten. 4 Ostsebäder mit 20.664 Einwohnern (RM 11.025) wandten pro Einwohner RM 0,53, 2 Nordseebäder mit 15.000 Einwohnern (RM 40.920) RM 2,75 auf

Die für die Berechnung des Umsatzes zugrundegelegten Uebernachtungs bzw. Fremdenzahlen beziehen sich grösstenteils auf 1930, z. T. auf die Zeit vom 1/IV 1930 bis 31/III 1931, z. T. handelt es sich um Durchschnitte mehrerer Jahre. Es wurde überwiegend der Durchschnitts, in einigen Fällen der Mindestverbrauch geschätzt.

Die Ergebnisse der Untersuchung werden durch die angedeutet unterschiedliche Beantwortung der Fragen nur unwesentlich beeinflusst.

Die Aufenthalte der Fremden sind mit den von den zuständigen örtlichen Organen geschätzten Durchnittsausgaben pro Zeitabchnitt für Unterkunft, Verpflegung, Fahrten, einschliesslich der kleinen Ausgaben multipliziert worden. Dabei sind insbesondere auch die Tages —(d. h. nicht übernachtenden) Fremden soweit wie möglich berüchsichtigt worden. Ihre Zahl wurde geschätzt meist an Hand der Frequenzstatistiken der Verkehrsmittelunternehmungen, von Badeanstalten, Kuranlagen, Sehenswürdigkei-

ten, teilweise mit Hilfe von Uebersichten über Gruppenbesuche, vor allem anlässlich von Veranstaltungen, nach Ansgaben der Gastwirte, sonstiger Geschäftsleute, auf Grund von Parkplatzkontrollen, Kraftfahrzeugszählungen usw.

Der auf den Fremdenverkehr zurückzuführende Gesamtumsatz betrug in 197 Städten mindestens RM 77,888.719.

Dieser Betrag verteilt sich wie folgt:

auf 18	Badeorte des Binnenlandes	RM 24,429.752
4	Ostseebäder	RM 317,238
2	Nordseebäder	RM 1,564.000
173	sonstige Orte	RM 51,577.729

Die (18) Binnenbäder hatten also eine Durchschnittseinahme von RM 1,357.208.

die (4) Ostseebäder von RM 79.310,

die (2) Nordseebäder von RM 782.000.

In 197 Städten wurden durch den Fremdenverkehr durchschnittlich RM 395.374 umgesetzt, in 173 — unter Ausschaltung der Bäder — RM 298.137, was einen Tagesumsatz von RM 817 entspricht.

Für die Bemessung des Aufwandes für äussere Werbung wird vor allem der Nutzen massgebend sein können, den die Gemeinde durch den Fremdenverkehr erzielt Die gehobene Steuerkraft der Einwohnerschaft lässt eine entsprechende Heranziehung öffentlicher Mittel gerechtfertigt erscheinen.

Bei der Beratung des städtischen Haushalts sollten von den interessierten Kreisen daher Berechnungen über den Wert des durch den Fremdenverkehr bedingten Umsatzes pro Einwohner vorgelegt werden.

Für 173 Berichtsorte ohne die Bäder mit 1,505.926 Einwohnern beträgt dieser Durchnittswert RM 34,25, für 18 Badeorte des Binnenlandes mit 86.699 Einwohnern RM 281,78, also mehr als das Achtfache, für 4 Ostseebäder mit 20.664 Einwohnern RM 15,35, für 2 Nordseebäder mit 15.000 Einwohnern RM 104,27.

In 18 Badeorten des Binnenlandes betrug durchschnittlich der Aufwand (Gesamtaufwand: RM 485,235) 2,0% des auf den Fremdenverkehr zurückzuführenden Umsatzes (Gesamtumsatz: RM 24,429.752), in 4 Ostseebädern (RM 11.025 — Aufwand, RM 317.238 — Umsatz) 3,5%, in 2 Nordseebädern (RM 40.920 — Aufwand, RM 1,564.000 — Umsatz) 2,6%.

In 173 sonstigen Orten machte durchschnittlich der Aufwand (insgesamt: 321.612 (nur 0,6% des Umsatzes (insgesamt RM 51,577.729) aus.

Weitere, insbesonders Einzelangaben finden sich in dem Heft 8 der Schriftenreihe des Forschungsinstituts für den Fremdenverkehr.

dr Maximilian Klafkowski
Ehem. I. Assistent am Forschungsinstitut
für den Fremdenverkehr. — Berlin.

Ruch letniskowy w województwie lwowskim.

Ruch letniskowy na terenie województwa lwowskiego rozwija się w ostatnich latach pomyślnie dzięki pracom Związku Letniskowo Turystycznego „Bieszczady“ zainicjowanych przez Związek Powiatów R. P. Ruch letniskowy rozwija się w powiatach podgórskich, a więc: w brzozowskim, dobromilskim, drohobyckim, krośnieńskim, leskim, przemyskim, rzeszowskim, samborskim, sanockim, turczańskim, prócz tego w powiatach podmiejskich: gródeckim i lwowskim. Na terenie województwa spotyka się dwa typy letnisk: większe osiedla letniskowe, w których dogodne warunki naturalne zachęciły letników do samorzutnego odwiedzania ich, oraz letniska-dwory odpowiednio urządzone.

Dzięki materiałom, nadesłanym ostatnio przez Związek Letniskowo Turystyczny „Bieszczady“, można podać liczbę letnisk, oraz przybliżoną w nich frekwencję w roku 1938, zestawione w poniżej podanej tabeli:

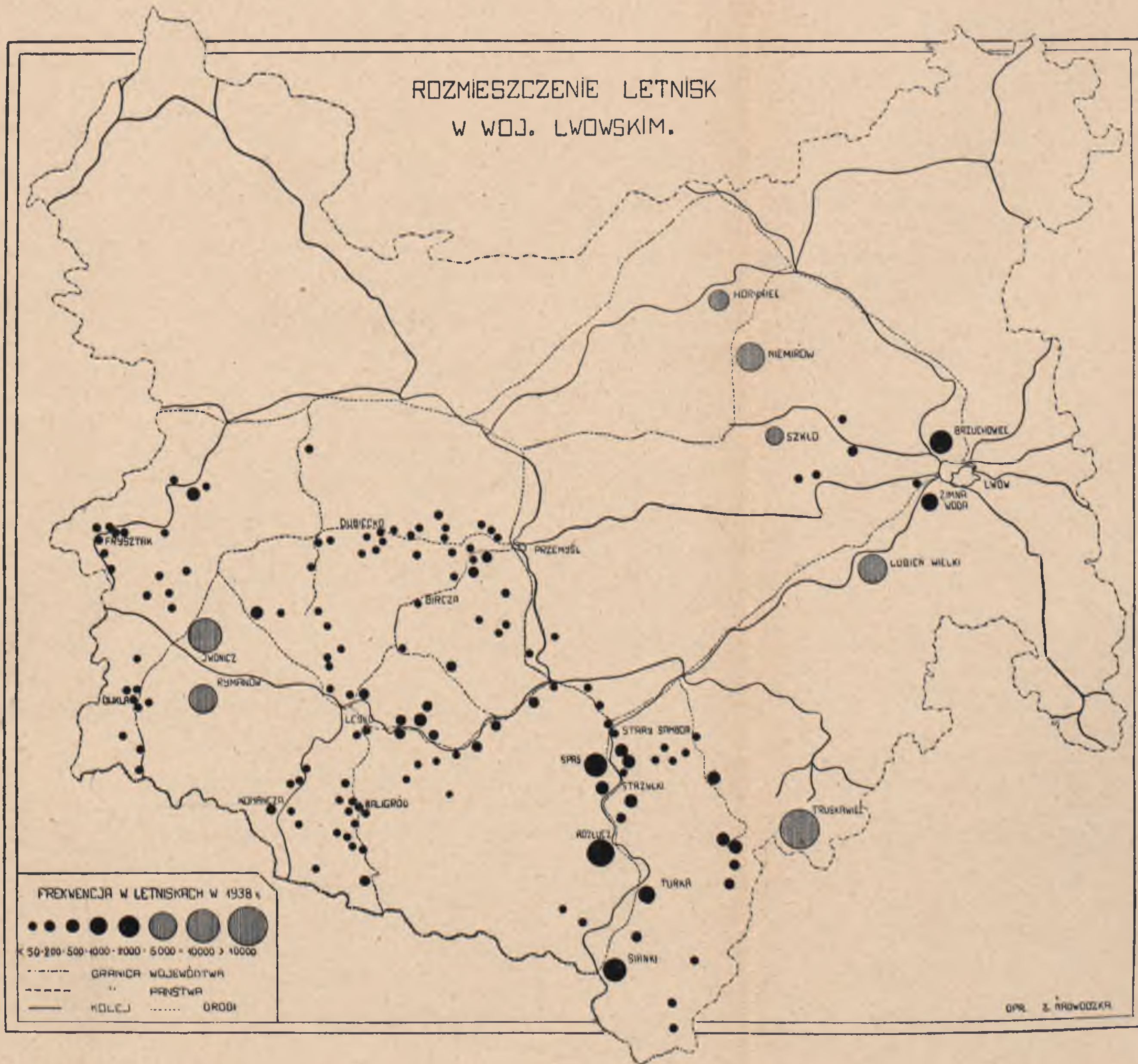
POWIAT BRZOZÓW	325
Brzozów	200
Przedm Dynowskie	10
Dynów	10
Nozdrzec	45
Jabłonka	10
Temeszów	40
Witryłów	10
POWIAT DOBROMIL	478
Nowe Miasto Przemyskie	10
Lacko	30
Chyrów	?
Bąkowice	10
Starzawa	158
Krościenko	120
Bircza	25
Rybotycze	10
Nowosiółki	10
Kalwaria Pacławska	5
Kuźmina	10
Wojtkowa	100
POWIAT DROHOBYCZ	950
Podbuż	400
Kropiwnik Stary	200
Kropiwnik Nowy	200
Rybnik	100
Majdan	50
POWIAT GRÓDEK JAG.	200
Lelechówka	10
Janów	150
Leśniowice	20
Dobrostany	20
POWIAT KROSNO	475
Cieszyna	30
Wiśniowa	30
Pułanki	30
Jazowa	15
Kozłówek	20
Frysztak	30
Twierdza	30
Przybówka	30
Kobyle	90
Węglówka	10
Krasna	10
Czarnorzeki	10
Odrzykoń	30
Korczyna	10
Bóbrka	10
Zboiska	10
Nadole	10
Cergowa	10
Jasionka	10
Dukla	20
Mszana	10
Tylawa	10
Barwinek	10
POWIAT LESKO	967
Lesko	20
Huzele	52
Łączki	5
Uherce	50
Rudenka	50
Olszanica	300
Wańkowa	50
Stefkowa	50
Zabrodzie	20
Myczków	10
Ustianowa	20
Łobozew	10
Sokole	10
Ustrzyki Dol.	50
Cisowiec	10
Mchawa	10
Kiełczawa	10
Roztoki Dol.	10
Baligród	30
Stężnica	20
Bystre	20
Rabe	10
Łubne	10
Kołonice	10
Jabłonki	10
Cisna	100
Wola Michowa	10
POWIAT LWÓW	1320
Brzuchowice	1000
Zimna Woda	300
Rudno	20
POWIAT ŁAŃCUT	40
Handzlówka	40
POWIAT PRZEMYŚL	466
Sielnica	10
Olchowa	10
Ruska Wieś	16
Dubiecko	10
Nienadowa	20
Babice	10
Bachów	5
Skopów	5
Ruszelczyce	5
Średnia	10
Krzywiecka Wola	10
Raczpol	10
Korytniki	10
Krzeczkowa	15
Olszany	80
Zalesie	10
Śliwnica	10
Krasiczyn	150
Bełwin	3
Łędownia	30
Kuńkowce	37
POWIAT RZESZÓW	240
Czudec	20
Babica	200
Lubenia	10
Godowa	10
POWIAT SAMBOR	300
Laszki Murowane	10
Stara Sól	10
Stary Sambor	20
Suszyca Rykowa	200
Zwór	10
Wola Błażowska	10
Sprynia Wielka	10
Monasterzec	10
Czerchawa	10
Strzelbice	10
POWIAT SANOK	305
Mrzygłód	10
Dębna	5
Liszna	30
Olchowce	10
Załuż	100
Kulaszne	10
Szczawne	10
Rzepedź	10
Komańcza	100
Prełuki	10
Duszatyn	10

POWIAT TURKA	6955	Jasienica Zamkowa	60	Borynia	56
Spas	1548	Rozłucz	2500	Sianki	1000
Busowisko	322	Jawora	50	Zawadka	30
Łużek Górny	30	Turka n Str.	830	Wysocko Wyżne	56
Strzyłki	220	Tarnawa Niżna	20	Matków	5
Topolnica	208	Sokoliki Górskie	20		

Według powyższego zestawienia woj. lwowskie posiada 144 miejscowości letniskowych, do których przyjechało w 1938 r. łącznie 13031 osób. W porównaniu z rokiem 1937 ilość letnisk wzrosła znacznie, bo z 83 na 144, t. j. o 61 miejscowości (K. Woyciechowski - Województwo lwowskie jako teren letniskowy-Samorząd 1938 nr 2), jednak frekwencja w całym województwie jak i w niektórych powiatach nieco zmalała. W 1937 roku zanotowano ogółem 13500 osób, z tego w powiecie lwowskim 3800 osób, a w 1938 tylko 1320. Podobnie w pow. drohobyckim ruch letniskowy w 1937 r. wynosił 1160, a w 1938 r. tylko 950, jedynie w powiecie turczańskim frekwencja ostatnio znacznie wzrosła, bo z 3900 (1937) na 6955 (1938). Przytoczone dane liczbowe należy jednak traktować jako orientacyjne, gdyż materiał statystyczny, odnoszący się do poszczególnych miejscowości, podaje w obu wypadkach tylko przybliżoną frekwencję.

Z pośród 144 miejscowości należy wyróżnić 4 duże letniska, liczące ponad 1000 osób: Sianki, Rozłucz, Spas, Brzuchowice, 1 letnisko mniejsze liczące przeszło 500 osób — Turka n/Str. oraz 11 małych z frekwencją od 200—500 osób. Największą ilość miejscowości letniskowych posiada powiat leski — 27, następnie krośnienski — 23, przemyski — 21 i turczański — 16. Rozmieszczenie letnisk podano na załączonej mapie. Z mapy wynika, iż okolice podgórskie skupiają najwięcej letnisk, o czym decydują ich naturalne walory. Letniska skupiają się w pewnych naturalnych regionach, które zazwyczaj tworzą doliny górskie lub okolice większego ośrodka (miasto, uzdrowisko). Na terenie województwa istnieją następujące ważniejsze regiony letniskowo-turystyczne: okolice Baligrodu, dolina Stryja od Turki na południe, dolina Dniestru w okolicy Starego Sambora, okolice Leska i Olszanicy oraz dolina Sanu od Dubiecka po Przemyśl. Największe skupienie letnisk jest w regionie Leskim 14, następnie w regionie Baligrodu 13, doliny Sanu 12, doliny Dniestru 10. Poza walorami naturalnymi czynnikiem najbardziej skupiającym letniska są niewątpliwie linie kolejowe, widoczne jest bowiem wyraźne ugrupowanie letnisk wzdłuż linii Sambor—Sianki, Chyrów—Lesko, Lesko—Łupków, Przemyśl—Dynów.

Zestawienie podane w tabeli wskazuje, iż o frekwencji decyduje nie liczba letnisk lecz stan ich urządzeń. Np. powiat lwowski posiada 3 letniska, do których przyjeżdża ponad 1000 osób, natomiast krośnieński, w którym jest 23 letnisk — zaledwie 475 osób. Największe nasilenie wykazuje powiat turczański, gdzie w 16 letniskach frekwencja dochodzi do 7000 osób, (w roku 1936 — 3170, w 1937 — 3900, osób), czyli około

ROZMIESZCZENIE LETNISK
W WOJ. LWOWSKIM.
NIEMIRÓW
SZKŁO
LWÓW
ZIMNA
WODA
LUBIEŃ WIELKI
DUBIECKO
PRZEMYŚL
FRYSZTAK
BIRCZA
IWONICZ
RYMANÓW
DUKLA
STARY SAMBOR
SPAS
TURKA
SIANKI
TRUSKAWIEC
BALIGRÓD
FREKWENCJA W LETNISKACH W 1938 r.
< 50 · 200 · 500 · 1000 · 2000 · 5000 · 10000 > 10000
GRANICA WOJEWÓDZTWA
" PAŃSTWA
KOLEJ
DROGI
OPR.

Zestawienie ruchu letniskowego wg powiatów w latach 1937 i 1938.

Powiat	Ilość letnisk				Frekwencja ogólna w pow.			
	1937 r.	%	1938 r.	%	1937 r.	%	1938 r.	%
1. Brzozów	6	7·2	7	4·9	250	1·8	325	2·5
2. Dobromil	6	7.2	12	8·3	650	4·8	488	3·7
3. Drohobycz	6	7·2	5	3·5	1160	8·5	950	7·2
4. Krosno	12	14·5	23	16·0	360	2·6	475	3·7
5. Gródek Jagiell.	4	4·8	4	2·8	300	2·2	200	1·5
6. Lesko	15	18·1	27	18·7	975	7·2	967	7·5
7. Lwów	2	2·4	3	2·1	3800	28·0	1320	10·1
8. Łańcut	—	—	1	0·7	—	—	40	0·3
9. Przemyśl	3	3·6	21	14·6	255	1·6	466	3·7
10. Rzeszów	5	6·0	4	2·8	1170	8·6	240	1·8
11. Sambor	2	2·4	10	6·9	110	0·8	300	2·3
12. Sanok	6	7·2	11	7·6	600	4·4	305	2·3
13. Turka	16	19·4	16	11·1	3900	29·5	6955	53·4
Razem	83	100·0	140	100·0	13530	100·0	13031	100·0

53 %. Na drugim miejscu znajduje się powiat lwowski, gdzie w 3 letniskach zanotowano przeszło 1300 osób, czyli około 10 % liczby ogólnej. Mniejszy ruch posiadają powiaty: drohobycki i leski z frekwencją dochodzącą do 1000 osób (przeszło 7%).

Ponad to można podać dla uzdrowisk woj. lwowskiego frekwencję kuracjuszów wg danych Ministerstwa Opieki Społecznej z roku 1937: Iwonicz, 11·122, Lubień Wielki — 2·551, Rymanów — 2·649, Truskawiec — 16·150, Horyniec — 1·107, Niemirów — 2·034, Szkło — 609, razem 36·222 osób [1]).

Sfery wpływu miejscowości letniskowych w woj. lwowskim z powodu braku danych nie można ściśle określić, ale ze znajomości powiatu turczańskiego [2]) wynika, że sfera wpływu jest lokalna, albowiem woj. lwowskie dostarcza przeszło 56 % letników, na dalszym planie znajduje się woj. stanisławowskie, tarnopolskie i warszawskie. Jedynie uzdrowiska woj. lwowskiego mają sferę wpływu znacznie szerszą[3]).

Gospodarcze korzyści z ruchu letniskowego dla ludności miejscowej są znaczne. Jeżeli przyjmie się, że letnik przeciętnie wydaje na mieszkanie 15 zł, na życie i inne wydatki 60 zł[4]), to w ogólnej sumie na wsi letniskowe (niemal wyłącznie w przeciągu 2 letnich miesięcy) wpłynie ok. 250·000 zł. Należy pamiętać, że w letniskach większych wzrastają ceny mieszkania oraz ceny utrzymania, przyczyniając się tym do większego napływu gotówki. Dlatego przyjmując wydatki 1 letnika przeciętnie na

---

[1]) w 1938 r. — 41.553 osób.

[2]) Gajdzik B. — Badania nad możliwościami rozwoju ruchu letniskowego w dolinie Oporu i Stryja — rękopis Inst. Geogr. U. J.

[3]) Kawecka J. — Badania nad frekwencją kuracjuszy w uzdrowiskach wschodnio-karpackich. — Prace Studium Turyzmu U. J. tom II. Kraków 1937.

[4]) Wojciechowski K. — Woj. lwowskie jako teren letniskowy — Lwów 1938.

100 zł można oszacować dochód letnisk na ok. 950 000 zł. Obliczając dochód z ruchu uzdrowiskowego należy przyjąć wyższe stawki. Biorąc pod uwagę wyniki pracy J. Kaweckiej [1]) z roku 1935, przyjęto następujące stawki: Truskawiec 300 zł, Iwonicz 250, inne uzdrowiska po 200 zł. Pozwala to na oszacowanie wpływu z ruchu dla uzdrowisk woj. lwowskiego na łączną sumę 9 400 000 zł. Dochód zatem z ruchu uzdrowiskowo letniskowego na obszarze całego województwa można określić na kwotę ok. 10 600 000 zł.

Celem dalszego zwiększenia ruchu letniskowego w woj. lwowskim należy przede wszystkim dbać o podniesienie poziomu kulturalnego i gospodarczego miejscowości, majacych przyrodzone dane na to, by stać się letniskami. W dalszym ciągu należy dążyć do stworzenia odpowiednich warunków komunikacyjnych, ułatwiających dojazd do wsi, wreszcie zagadnieniem niezmiernej wagi na tym terenie jest uświadomienie ludności i jej należyte przygotowanie do obsługi letników. Rozbudowujący się w sąsiedztwie Centralny Okręg Przemysłowy może w dużej mierze przyczynić się do intensywniejszego rozwoju miejscowości letniskowych na terenie województwa, dlatego należy dążyć do stworzenia korzystnego terenu wypoczynkowego na obszarze województwa lwowskiego dla pracowników zatrudnionych w Centralnym Okręgu Przemysłowym.

mgr Nadwodzka Zofia

Z geografii uzdrowisk Polski.

Podobnie jak w innych dziedzinach życia gospodarczego, zestawienie statystyczne wszystkich polskich uzdrowisk natrafia na znaczne trudności, a zwłaszcza gdy chodzi o nasilenie frekwencji kuracjuszów oraz ilość wydanych zabiegów. Dla podanych poniżej zestawień punktem wyjścia była ustawa o uzdrowiskach definiująca zdrojowiska ze względu na właściwości wód mineralnych, stacje klimatyczne ze względu na lokalne stosunki klimatyczne oraz kąpieliska (w zacieśnionym zakresie do kąpielisk morskich). Departament Służby Zdrowia Ministerstwa Opieki Społecznej prowadzi oficjalną rejestrację uzdrowisk, a obok tych, które uzyskały prawa i charakter użyteczności publicznej, notowane są uzdrowiska na Śląsku (gdzie ustawa o uzdrowiskach nie obowiązuje) oraz liczne letniska i kąpieliska, którym pozwolono pobierać taksę, traktując je jako przyszłe stacje klimatyczne. Głównie więc oparto się na rejestrze Min. Op. Społ., uwzględniając uzdrowiska państwowe, uzdrowiska o charakterze użyteczności publicznej, uzdrowiska śląskie, letniska i kąpieliska pobierające taksę pobytową. Ponad to dodano 15 małych zdrojowisk, posiada-

[1]) przypis 2 na str. 95.

jących zbadaną wodę mineralną, zakłady zdrojowe umożliwiające korzystanie z wody w celach leczniczych, a odwiedzanych przez ok. 5 tysięcy kuracjuszów rocznie. W ten sposób ujęto wszystkie zdrojowiska, dla których znaleziono źródłowe wiadomości, iż wydają zabiegi lecznicze. Natomiast listę letnisk (stacji klimatycznych) należy traktować jako nie kompletną i tymczasową, gdyż szereg letnisk wymienionych rozwija się współcześnie nader wolno i nie nabiera cech stacji klimatycznych, natomiast istnieje wiele letnisk o podobnych lub dogodniejszych warunkach naturalnych i klimatycznych, o bardzo znacznej frekwencji, których wykaz oficjalny nie uwzględnia. Mniej więcej kompletny jest wykaz kąpielisk. W każdym razie należy przyjąć, iż lista zdrojowisk i kąpielisk może być z czasem uzupełniona, natomiast zestawienie stacji klimatycznych może być w przyszłości całkiem różne, gdy pominie się prawo poboru taksy, przyznane przez Min. Op. Społ., a oprze się klasyfikację na walorach przyrodzonych lub nasileniu przyjezdnych. Na tych zasadach została opracowana tabela podająca liczbę oraz rodzaj uzdrowisk województwami:

TABELA Nr 1

Zestawienie uzdrowisk polskich

Stan wg 1. IV. 1939

Województwo	Zdrojowiska	Stacje klimatyczne	Kąpieliska	I kat	II kat	III kat	Państwowe	Śląskie	Użyteczności publ.	Stacje klimat.	Kąpieliska	Zdrojowiska małe	Razem
Białostockie	1			1			1						1
Kieleckie	2	1		1	2		1		2				3
Krakowskie	15	13		6	16	6	1		6	16		5	28
Lubelskie	1	1			2				1	1			2
Lwowskie	9			2	4	3	1		6			2	9
Łódzkie	1				1					1			1
Pomorskie	4		15	4	8	7	1		2		14	2	19
Stanisławowskie	9	6		2	7	6	1		3	6		5	15
Śląskie	3	5		3	4	1		8					8
Tarnopolskie		1		1					1				1
Warszawskie		1		1					1				1
Wołyńskie	1				1							1	1
Razem	45	29	15	21	44	24	6	8	22	24	14	15	89

Pominięto wojew. nowogródzkie, poleskie, poznańskie i wileńskie nie posiadające uzdrowisk.

Z tabeli wynika największe uprzywilejowanie pod względem uzdrowiskowym województwa krakowskiego (28), pomorskiego (19 — głównie

kąpieliska) oraz stanisławowskiego (15). W większym niż przeciętnie stopniu wyposażone są województwa lwowskie i śląskie. Cztery województwa nieposiadające uzdrowisk zostały w tabeli pominięte.

Z punktu widzenia prawnego da się wyróżnić 6 uzdrowisk państwowyah (Burkut, Busko, Ciechocinek, Druskieniki, Krynica, Szkło), rozrzuconych w różnych województwach. Ze zdrojowisk państwowych 4 należą do grupy największych uzdrowisk, jedno (Szkło) jest III kategorii, natomiast Burkut jest dotąd nieczynny. Pod względem walorów balneologicznych, zdrojowiska przynależą po dwa do szczaw, solanek i siarczanych. Drugą grupę stanowi 8 uzdrowisk śląskich, wśród nich 3 są zdrojowiskami solankowymi, reszta zaś stacjami klimatycznymi, z tym, iż w Ustroniu i Jaworzu wydawane są kąpiele lecznicze. Pod względem wielkości dzielą się następująco: I kat. —3, II —4, III —1. Uzdrowiska o charakterze użyteczności publicznej w liczbie 22 dzielą się na zdrojowiska — 15, stacje klimatyczne (uznane prawnie) — 6, oraz kąpieliska — 1. Z nich 11 należy do grupy największych uzdrowisk, 10 do średnich, a tylko 1 do małych. Prawo pobierania taksy przyznane jest 14 kąpieliskom, 6 zdrojowiskom oraz 18 letniskom czyli stacjom klimatycznym. Wśród nich 3 należą do uzdrowisk największych, 26 do średnich, a 9 do małych. Ponad to zestawiono 15 małych zdrojowisk nierejestrowanych, z nich 4 wykazują frekwencję drugiej kategorii. Dzielą się one na: szczawy — 2, solanki — 6, siarczane — 6, inne — 1

Pod względem frekwencji podzielono uzdrowiska na 3 kategorie. Pierwsza objęła uzdrowiska o frekwencji większej niż 5 tysięcy osób rocznie. Uzdrowisk I kat. jest 21. Rozpadają się one na trzy podgrupy: a) mające frekwencję ponad 20 tys. osób — 5, b) o frekwencji od 10 do 20 tys. osób — 6, c) o frekwencji od 5 do 10 tys. osób — 10. W pierwszej kategorii znajduje się 12 zdrojowisk, 7 stacji klimatycznych oraz 2 kąpieliska. Do drugiej kategorii zaliczono uzdrowiska o frekwencji od 1 do 5 tys. osób w łącznej liczbie 44. Z nich na zdrojowiska wypada 19, na stacje klimatyczne 18, oraz na kąpieliska 7. Wreszcie do trzeciej kategorii zaliczono uzdrowiska o frekwencji mniejszej niż 1000 osób, w czym znajduje się 14 zdrojowisk, 4 stacje klimatyczne i 6 kąpielisk.

Pod względem jakości dzielą się zestawione uzdrowiska (89) na zdrojowiska 45, stacje klimatyczne 29 oraz kąpieliska 15. Zdrojowiska ze względu na walory balneologiczne dzielą się na: szczawy — 10, solanki — 16, siarczane — 15, gorzkie — 1, inne 3. Poniżej zestawiono w tabeli nr 2 wg województw wykaz uwzględnionych uzdrowisk, podając przy każdym kilka najważniejszych cech charakterystycznych.

Z zestawień powyższych wynika kilka cech charakterystycznych dla polskich uzdrowisk. Przede wszystkim należy stwierdzić małą stosunkowo ingerencję ze strony państwa w gospodarce uzdrowiskowej

Wykaz uzdrowisk polskich
wg stanu z dnia 1. IV. 1939.

TABELA Nr 2

Nazwa	Charakter prawny	Rodzaj uzdrowis.	wielkość frekw.
Białostockie			
1. Druskieniki	państw.	zdr. sol.	I b
Kieleckie			
2. Busko	państw.	zdr. siar.	I c
3. Ojców	użyt. pub.	st. klim.	II
4. Solec	„	zdr. siar.	II
Krakowskie			
5. Bukowina	stacja kl.	st. klim.	II
6. Bystra	„	„	II
7. Czorsztyn	„	„	II
8. Kościelisko	„	„	II
9. Krościenko	„	zdr. szcz.	II
10. Krynica	państw.	„	I a
11. Krzeszowice	użyt. pub.	zdr. siar.	III
12. Latoszyn	bez praw	„ „	III
13. Łomnica	„	„ szcz.	II
14. Maków Podh.	st. klim.	st. klim.	II
15. Murzasichle	„	„	II
16. Muszyna	„	zdr. szcz.	I c
17. Piwniczna	„	„	II
18. Podgórze	bez praw	„	III
19. Poronin	st. klim.	st. klim.	II
20. Rabka	użyt pub.	zdr. sol.	I a
21. Rajcza	st. klim.	st. klim.	II
22. Rytro	„	„	II
23. Sucha	„	„	III
24. Swoszowice	użyt. pub.	zdr. siar.	II
25. Szczawa	bez praw	zdr. szcz.	III
26. Szczawnica	użyt. pub.	„	I b
27. Szczyrk	st. klim.	st. klim.	I c
28. Wapienne	bez praw	zdr. siar.	III
29. Wysowa	st. klim.	zdr. szcz.	II
30. Zakopane	użyt. pub.	st. klim.	I a
31. Zawoja	st. klim.	„	II
32. Żegiestów	użyt. pub.	zdr. szcz.	II
Lubelskie			
33. Kazimierz Dln.	st. klim.	st. klim.	II
34. Nałęczów	użyt. pub.	zdr.	II
Lwowskie			
35. Brzozów	bez praw	zdr. sol.	III
36. Horyniec	użyt. pub.	„	II
37. Iwonicz	„	„	I b
38. Lubień Wlk.	„	zdr. siar.	II
39. Niemirów	„	„	II
40. Pustomyty	bez praw	„	III
41. Rymanów	użyt. pub.	zdr. sol.	II
42. Szkło	„	zdr. siar.	III
43. Truskawiec	„	zdr. sol.	I a
Łódzkie			
44. Czarniecka Góra	st. klim.	zdr.	II
Pomorskie			
45. Chałupy	kąpiel.	kąpiel	III
46. Chłapowo	„	„	III
47. Ciechocinek	państw.	zdr. sol.	I a
48. Czerniewice	bez praw	„	III
49. Dąbki	kąpiel	kąpiel	III
50. Inowrocław	użyt. pub.	zdr. sol.	I c
51. Jastarnia Bór	kąpiel	kąpiel	I c
52. Jastrzebia Góra Jasne Wybrzeże	„	„	II
53. Jurata	„	„	II
54. Hel	„	„	II
55. Karwia Karw. Błota	„	„	II
56. Kuźnica	„	„	II
57. Orłowo-Gdynia	użyt. pub.	„	I c
58. Ostrowo	kąpiel	„	III
59. Puck	„	„	III
60. Swarzewo	„	„	II
61. Tupadły	„	„	III
62. Wieniec	bez praw	zdr. siar.	II
63. Wielka Wieś	kąpiel	kąpiel	II
Stanisławowskie			
64. Burkut	państw.	zdr. szcz.	III
65. Czercze	bez praw	zdr. siar.	II
66. Delatyn	„	zdr. sol.	II
67. Hrebenów	st. klim.	st. klim.	II
68. Jaremcze	użyt. pub.	„	I c
69. Kosów	st. klim.	zdr. sol.	II
70. Kuty	„	st. klim.	II
71. Morszyn	użyt. pub.	zdr. gorz.	I c
72. Olesiów	bez praw	zdr.	III
73. Podlute	„	zdr. siar.	III
74. Skole	st. klim.	st. klim.	II
75. Sławsko	„	„	III
76. Tuchla	„	„	III
77. Worochta	użyt. pub.	„	II
78. Zełemianka	bez praw	zdr. sol.	III
Śląskie			
79. Bystra	Śląskie	st. klim.	II
80. Darków	„	zdr. sol.	II
81. Goczałkowice	„	„	II
82. Istebna	„	st. klim.	II
83. Jastrzębie	„	zdr. sol.	I c
84. Jaworze	„	st. klim.	III
85. Ustroń	„	„	I c
86. Wisła	„	„	I b
Tarnopolskie			
87. Zaleszczyki	użyt. pub.	st. klim.	I c
Warszawskie			
88. Otwock	„	„	I a
Wołyńskie			
89. Huta Stepańska	bez praw	zdr. sol.	III

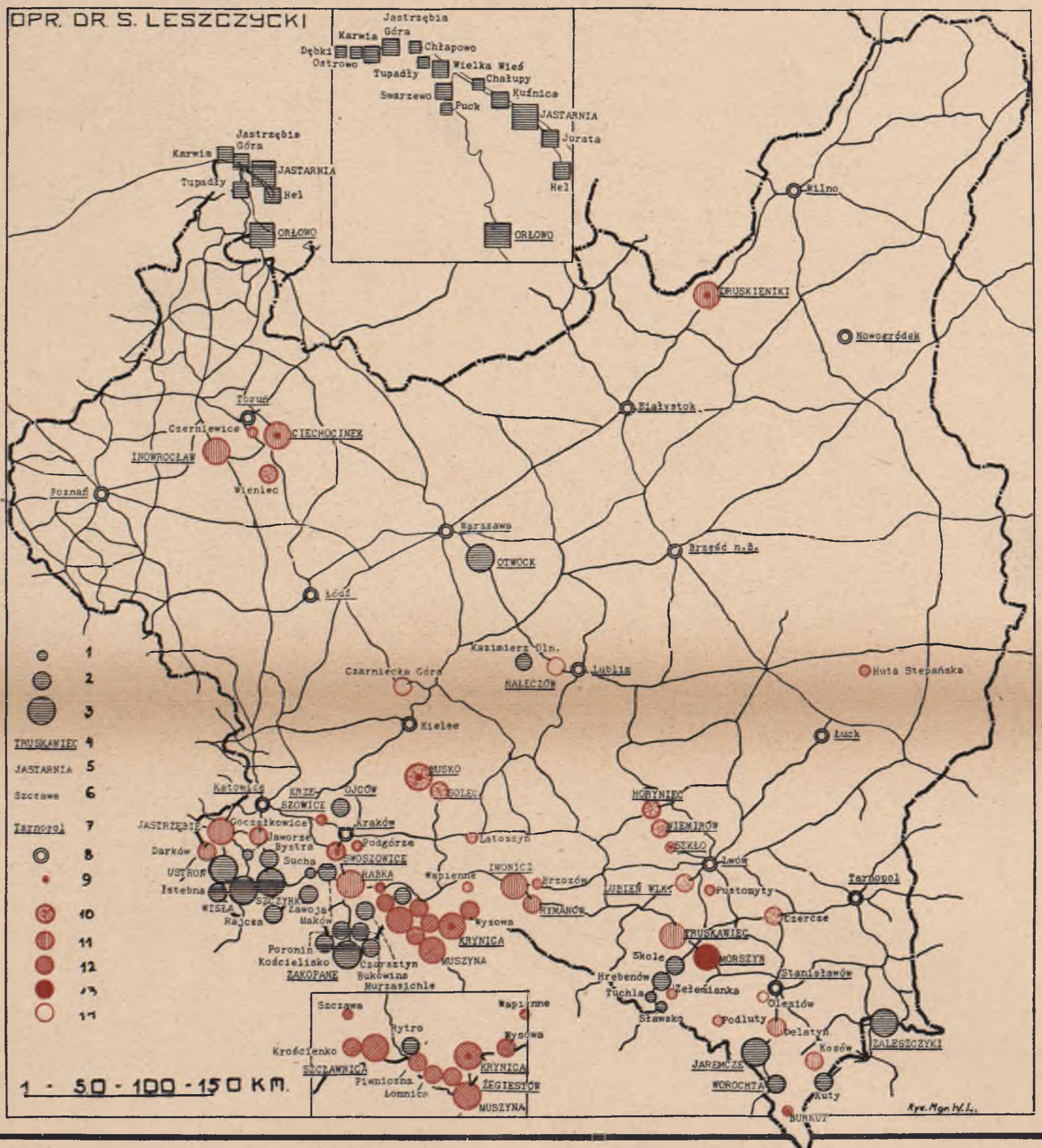
1. CHARAKTER PRAWNY UZDROWISK: państwowe (państw.), śląskie (śląsk.), uzdrowiska o charakterze użyteczności publicznej (użyt. pub.), stacje klimatyczne (letniska) z prawem poboru taksy (st. klim.), kąpieliska z prawem poboru taksy (kąpiel), zdrojowiska bez praw poboru taksy (bez praw).
2. RODZAJ UZDROWISKA: zdrojowisko (zdr.), szczawa (szcz.), solanka (sol.), siarczane (siar.), gorzkie (gorz.) inne (—), stacje klimatyczne (st. klim.), kąpieliska (kąpiel.).
3. KATEGORIA UZDROWISKA ZE WZGLĘDU NA FREKWENCJĘ: I a (ponad 20 tys. osób rocznie), I b (od 10 do 20 tys.), I c (od 5 do 10 tys.), II (1—5 tys. osób), III (mniej niż 1 tys. osób. rocznie).

Nieco większy jest udział i wpływ samorządu terytorialnego. Większość jednak zdrojowisk ma charakter własności prywatnej, wynikającej z posiadania źródeł mineralnych oraz zakładu zdrojowego. Pod tym względem struktura przemysłu zdrojowego jest korzystna z punktu widzenia gospodarczego, jednak sprawia ona pewne trudności natury administracyjnej (kompetencje Komisji Uzdrowiskowej), finansowej i socjalnej. Ze względów organizacyjnych winna być prawomocność ustawy o uzdrowiskach rozciągnięta na obszar Śląska. Za dość przypadkowe należy uważać przyznanie charakteru użyteczności publicznej niektórym uzdrowiskom (np. Ojców, Krzeszowice, Swoszowice). Natomiast kilka uzdrowisk, tak ze względu na wyposażenie przyrodzone i techniczne, jak i rozwój, winno ten przywilej otrzymać (pomijając tu uzdrowiska śląskie na uwagę zasługują niektóre letniska podtatrzańskie, zdrojowiska w dolinie Popradu, kąpieliska morskie). Niewątpliwie lista uzdrowisk o charakterze użyteczności publicznej zostanie po pewnym czasie dostosowana do stanu istniejącego. O wiele gorzej przedstawia się lista letnisk, zdrojowisk i kąpielisk, posiadających prawo pobierania taksy. Lista ta zawiera kilka miejscowości nie zasługujących na to wyróżnienie, natomiast pomija długi szereg letnisk dobrze wyposażonych, o znacznej frekwencji. Ta lista przede wszystkim winna być poddana rewizji. Znikną wtedy również nierejestrowane zdrojowiska — osobliwość dzisiejszego stanu rzeczy. Na uwagę zasługują wielkie uzdrowiska w liczbie 21, które stanowią główne ośrodki przemysłu uzdrowiskowego. Struktura wielkościowa musi być uważana za chwilową, bardzo silny rozwój ogólnej frekwencji zdaje się świadczyć, iż przesuwanie uzdrowisk ku wyższym grupom następować będzie w dalszym ciągu. Stacje klimatyczne skupiają się głównie w Karpatach (24 na 29), predysponowane są więc głównie klimatycznymi stosunkami. Zdrojowiska dzielą się na trzy grupy, mniej więcej jednakowo pod względem ilościowym reprezentowane (szczawy, solanki i siarczane), poza nimi jedynie Morszyn posiada wody gorzkie. Pozostałe inne wody są przeważnie słabymi szczawami żelazistymi (Czarniecka Góra, Nałęczów). Polska nie posiada term (z wyjątkiem solanki w Ciechocinku i akrototermy w Jaszczurówce), wód arsenowych, jest niedostatecznie wyposażona w wody gorzkie. Skala jednak możliwości balneologicznego leczenia jest dostateczna.

W uzdrowiskach wymienionych zanotowano w 1938 r. — 426.732 [1] osób (+ 5 tys. w zdrojowiskach nierejestrowanych), co stanowi znaczny wzrost w porównaniu z 1937 r. — 398.060 osób, 1936 r. — 349.008, lub latami poprzednimi: 1928 — 199.791, 1926 — 149.996, 1923 — 116.367, 1921 — 91.115, 1919 — 56.843 osób. Szereg liczb wskazuje na wielki rozwój ruchu uzdrowiskowego. Biorąc pod uwagę możliwości finansowe

[1] Dane tymczasowe.

Rozmieszczenie uzdrowisk w Polsce. – Die Kurorte in Polen.

1. Uzdrowiska o frekwencji poniżej 1 tys. osób.
2. „ „ od 1—5 tys. osób.
3. „ „ ponad 5 tys. osób.
4. „ wielkie o charakterze użyteczności publicznej.
5. „ „ bez praw „ „
6. „ małe „ „ „ „
7. Miasta wojewódzkie.
8. „ „
9. Uzdrowiska państwowe.
10. Siarczane.
11. Solanki.
12. Szczawy.
13. Gorzkie.
14. Inne wody mineralne.

1. Kurorte mit Frequenz unter 1000 Personen.
2. „ „ „ vom 1000 bis 5000 Personen.
3. Kleine „ „ über 5000 Personen.
4. Grosse Kurorte mit Charakter des öffentlichen Bedarfs.
5. „ „ ohne „ „ „ „
6. Kleine „ „ „ „ „ „
7. Wojewodschaftstädte.
8. „
9. Staatliche Kurorte.
10. Schwefelwässer.
11. Kochsalzwässer.
12. Säuerlinge.
13. Bitterwässer.
14. Andere Mineralwässer.

polskiego społeczeństwa należy przypuszczać, iż frekwencja w uzdrowiskach polskich przekroczy milion osób rocznie.

W 1938 r. wydano razem 2,291.450[1] zabiegów leczniczych, z czego na uzdrowiska państwowe wypadło 1,034.648, o charakterze użyteczności publ. 987.146[1], z prawem poboru taksy 269.656[1]. Na nierejestrowane zdrojowiska wypadało ok. 50 tys. zabiegów leczniczych. Również liczba zabiegów wzrosła znacznie, gdyż w 1937 r. wydano ich 2,188.529, w 1936 r. — 1,972.929, w 1932 r. — 1,576.913, w 1928 r. — 1,850.923, oraz w 1924 r. — 1,158.441. Opłaty za wydane zabiegi należy szacować na 8 do 10 mil. zł.

Na załączonej mapie rozmieszczono wymienione uzdrowiska w Polsce. Występowanie ich wykazuje pewne uwarunkowanie morfologią, klimatem oraz strukturą geologiczną, z którą związane jest występowanie źródeł mineralnych. Uzdrowiska polskie regionalizują się w sposób charakterystyczny. Kąpieliska morskie, ciągnące się wzdłuż całego polskiego wybrzeża, tak nad morzem otwartym, jak i zatoką, stanowią odrębny region kąpielisk. Na obszarze niżu z głębokich warstw permskich, przesyconych solankami wyługowanymi z wkładek soli kamiennej, biją na powierzchnię solanki, stanowiące podstawę egzystencji zdrojowisk występujących w okolicach Torunia (Czerniewice, Inowrocław, Ciechocinek) oraz na wschodzie w okolicach Grodna (Druskieniki). Poza tym nad dolną Wisłą biją szczawy (Ostromecko — tylko zakład eksploatacji wód butelkowych) oraz znajdują się wody siarczane (Wieniec). W północnych częściach wyżyn śródkowo-polskich biją słabe szczawy żelaziste (Czarniecka Góra, Nałęczów), w części zaś południowej w dwóch regionach są wody siarczane eksploatowane, na zachodzie Busko i Solec (siarczano-słone) oraz na wschodzie ciągną się wzdłuż progu Roztocza i w okolicach Lwowa (Horyniec, Niemirów, Szkło, Lubień Wl., Pustomyty, Czercze — siarcz. wapn.). Odosobnioną solankę stanowi Huta Stepańska na Wołyniu.

Główne bogactwo źródeł mineralnych koncentruje się w południowej Polsce, głównie na terenie Karpat. W okolicach Krakowa biją wody siarczane (Krzeszowice, Podgórze, Swoszowice), występują dalej na wschodzie Latoszyn oraz na terenie gór (Wapienne, Podlute). Szczawy koncentrują sie w trzech regionach: słono-wapniowe nad Dunajcem, w okolicach Pienin (Szczawnica, Krościenko, Szczawa), alkaliczno-żelaziste w dolinie Popradu (Piwniczna, Łomnica, Żegiestów, Muszyna, Krynica, Wysowa). Trzeci region szczaw znajduje się w górnym dorzeczu Czeremoszu, nie są one tam jednak w należyty sposób eksploatowane. Karpaty szczególnie obfitują w solanki, występujące wzdłuż całego pasma gór. Na Śląsku eksploatowane są w Goczałkowicach, Jastrzębiu i Darkowie. Odosobniona jest Rabka, dalej na wschodzie eksploatowane są solanki w Iwoniczu, Rymanowie i Brzozowie. Odosobniony jest Truskawiec. We wschodniej czę-

ści Karpat solanka występuje w sąsiedztwie złóż ropy naftowej, źródeł mineralnych występuje tam przeszło trzysta, jednak leczniczo eksploatuje się je tylko w Zełemiance, Delatynie (Jaremczu), Kosowie. Poza tym przy salinach istnieją stare łazienki, wydające kąpiele solankowe miejscowej ludności. Zapasy solanki w Karpatach są bardzo znaczne. Na terenie Karpat Wschodnich znajduje się jedyne gorzkie zdrojowisko — Morszyn.

Jak wspomniano z 29 stacji klimatycznych aż 24 znajduje się na terenie Karpat. Z nich na Beskid Śląski wypada 5 (Ustroń, Wisła, Istebna, Bystra, Jaworze), na teren Beskidow Zachodnich 7 (Bystra, Szczyrk, Rajcza, Sucha, Maków, Zawoja, Rytro), na Podtatrze 6 (Zakopane, Murzasichle, Bukowina, Poronin, Kościelisko i Czorsztyn), na dolinę Oporu 4 (Skole, Sławsko, Tuchla i Hrebenów) oraz na dolinę Prutu 2 (Jaremcze i Worochta). Poza obszarem gór stacje klimatyczne istnieją; na ciepłym Podolu — Zaleszczyki, w lesistych okolicach Warszawy — Otwock, w jarze okolic Krakowa — Ojców, oraz nad Wisłą — Kazimierz Dolny.

Mapa podająca nie tylko zróżnicowanie jakościowe uzdrowisk, ale również ich kategorię ze względu na frekwencję, orientuje w sposób przejrzysty w regionach uzdrowiskowych Polski tak pod względem przyrodniczym, jak i ekonomicznym.

dr Stanisław Leszczycki.

KRONIKA

Francja — Statystyka turystyczna. Na podstawie dekretu z dnia 10 marca b. r. zostały opublikowane we Francji przepisy, odnoszące się do rejestracji turystów zagranicznych. Według tych obecnie obowiązujących przepisów są zobowiązane wszystkie przedsiębiorstwa hotelowo-pensjonatowe do prowadzenia odpowiednich rejestrów gości. Zaniedbanie tego obowiązku jest karane na mocy kodeksu karnego. Każdy nocujący zobowiązany jest podać imię i nazwisko, datę i miejsce urodzenia, zajęcie, miejsce zamieszkania oraz datę przybycia i wyjazdu. Poza tym wszyscy przybywający są zobowiązani legitymować się dowodem osobistym, zaś cudzoziemcy muszą podać datę, numer i miejsce wystawienia paszportu. We wszystkich uzdrowiskach i miejscowościach turystycznych poza tym ma być uwzględniona liczba dni przebytych przez turystę. *(Bulletin d'Union des Fédérations des Syndicats d'Initiatives d'Essi, nr 1, 1939).*

Grupa turystyczna w Senacie. W obecnym parlamencie francuskim istnieje grupa posłów i senatorów, której zadaniem jest obrona interesów turystyki francuskiej. *(Bulletin d'Union des Fédérations des Syndicats d'Initiatives d'Essi, nr 1, 1939).*

Grecja — Kontrola biur podróży. Greckie biura podróży zostały ostatnio poddane pod kontrolę Podsekretariatu stanu dla spraw Prasy i Propagandy. Kontrola ta ma polegać przede wszystkim na ochronie turystów przed wyzyskiem, na przestrzeganiu cenników i przepisów dewizowych i t. d. *(Der Fremdenverkehr nr 18, 1939).*

Łotwa — Ruch turystyczny. Oficjalne dane statystyczne stwierdzają, że w roku 1938 bawiło na Łotwie 84,168 cudzoziemców, wobec 77,662 w roku poprzednim. Specjalnie wzrosła ilość turystów ze Szwecji. Suma przywiezionych dewiz wyraża się cyfrą 8 mil. łatów wobec 7,5 mil. w roku poprzednim. *(wl.)*

Somali francuskie — Utworzenie parków natury. Ostatnio na mocy rozporządzenia gubernatora francuskiego zostały w Somali utworzone dwa nowe parki natury.

Szwajcaria — Obrady Szwajcarskiego Związku Hotelowego. Na ostatnim zebraniu Zarządu Głównego Szwajcarskiego Związku Hotelowego stwierdzono, że wo-

bec niepomyślnego sezonu zimowego szereg hoteli szwajcarskich znalazł się już w tak krytycznej sytuacji, iż należy się liczyć z katastrofą tych zakładów. Nie udało się wzmóc ruchu turystów z za granicy drogą układów turystycznych. Na posiedzeniu tym rozpatrywano sprawę możliwości współpracy Szwajcarskiego Związku Hotelowego z towarzystwem „Sawoy Anglo-Swiss Hotel Life Service". Towarzystwo to zawiera odpowiednie umowy z hotelami w poszczególnych krajach (albo ze związkami hotelowymi) i dostarcza im klientów. Klienci ci rekrutują się tylko z osób, które za wpłacenie odpowiedniej sumy należnej im z tytułu renty ubezpieczeniowej otrzymują mieszkanie, utrzymanie i inne świadczenia (do końca życia) w tych hotelach, które związane są umowami z towarzystwem. Warunkiem jednak jest pobyt trwający, w każdym hotelu conajmniej 4 tyg. *(Hotel nr 5, 1939).*

Akcyjne Towarzystwa Hotelowe. Poniżej umieszczona tabelka jest interesującym przyczynkiem dla zobrazowania rozwoju szwajcarskiego przemysłu hotelowego:

Rok:	Ilość akcyjnych towarzystw hotel.	Kapitał nominalny	Wysokość dywidendy w % od kapitału
1931	183	88,277 mil. frs.	1·16
1932	191	91,789	0·58
1934	200	86,080	0·48
1935	197	79,293	1·14
1936	204	84,047	0·42

(Hotel nr 3, 1939).

Frekwencja na wyciągach narciarskich. Charakterystyczne są cyfry, odnoszące się do frekwencji na niektórych wyciągach szwajcarskich. Wyciąg z Arosy do Carmeny (mogący przewieźć 600 osób na godzinę) przewiózł w ciągu ostatniego sezonu zimowego 76,000 narciarzy. Wyciąg w Davos de Strela (550 osób na godzinę) 65.000 osób, a z Arosy do Tschuggen (500) 75,000. *(Schweizer Hotel Revue nr 20).* *T. Z.*

Zusammenfassung:

Die Geographie der polnischen Kurorte.

Die statistische Zusammenstellung der polnischen Kurorte fusst auf dem Gesetz über Kurorte. Dieses Gesetz definiert Kurorte auf Grund der Beschaffenheit ihrer Mineralquellen, klimatische Stationen auf Grund der lokalen klimatischen Verhältnisse, sowie Bäder, (dieses Gesetz bezieht sich jedoch in engerem Sinne nur auf Seebäder).

Tabelle I gibt die Verteilung der Kurorte in den einzelnen Wojewodschaften an. Am meisten Kurorte finden wir in den Wojewodschaften: Kraków 28, Pomorze 19, (hauptsächlich Seebäder) und Stanisławów 15. Vom rechtlichen Standpunkt aus betrachtet, sind 6 Kurorte staatlicht, 22 besitzen den Charakter von Gemeinnützigen Anstalten, 38 sind befugt, Kurtaxen einzunehmen, 8 befinden sich in Schlesien, und 15 sind kleine, nicht registrierte Kurorte. Was die Besucherzahl anlangt, so gibt es 5 Kurorte, deren Besucherzahl jährlich 20.000 überschreitet, 6 mit einer Zahl von 10—20.000 Besuchern, 10 Kurorte mit einer solchen von 5.000—10.000, und 44 die von 1.000—5.000 Personen besucht werden, während schliesslich 24 eine Frequenz von unter 1.000 Personen aufweisen. Was die Qualität der Kurorte betrifft, so gibt es 45 Kurorte, darunter 10 mit kohlensäurehaltigen Quellen, 16 mit salzhaltigen Quellen, 15 mit schwefelhältigen, 1 mit Bitterquellen, sowie 3 mit anderen Quellen, 29 klimatische Stationen und 15 Bäder.

Die Entwicklung des Fremdenverkehrs in den erwähnten Kurorten, der sich im Laufe von 20 Jahren verzehnfacht hat und im Jahre 1938 — 426.732

Personen betrug, deutet auf die Lebensfähigkeit des Fremdenvehrkers hin und man kann mit einer weiteren Steigerung besonders in den grossen Kurorten rechnen. Im Jahre 1938 wurden 2,291.450 Heilbehandlungen verabreicht, darunter 1,034.648 von staatlichen Kurorten. Die Zahl der Heilbehandlungen ist ebenfalls bedeutend gestiegen, und die Einnahmen kann man auf 8 bis 10 Mill. zł. schätzen.

Die beigefügte Karte zeigt die Verteilung der Kurorte (ihre Einteilung in Kategorien auf Grund ihrer Freqnenz und ihrer Art). Ihr Aufbau ist bedingt durch die geologische Struktur, die Morphologie und das Klima. Die Kurorte, sowie die klimatischen Stationen befinden sich in ihrer Mehrheit in den Karpaten, die Bäder an der Meeresküste.

Der Fremdenverkehr in der Wojewodschaft Lwów.

Der Fremdenverkehr in der Wojewodschaft Lwów entwickelt sich den Gebirgsbezirken und in geringerem Masse in den vorstädtischen Bezirken. Im Jahre 1938 umfasste die Statistik 141 Sommerfrischen, die von 13.011 Personen aufgesucht wurden. (Im Jahre 1937 — 13.500 Personen). Die Besucherzahl in 7 Kurorten betrug 36.222 Personen. Die grösste Intensität was Sommerfrischler betrifft, zeitigte der Bezirk Turka, der allein 7.000 Personen umfasste.

Die Einflussphäre der Sommerfrischen ist als lokal anzusehen, denn über 56%der Sommerfrischler kamen aus der Wojewodschaft Lwów selbst.

Die wirtschaftliche Bedeutung der Sommerfrische- und Kurortbewegung drückt sich in der Zahl von ungefähr 10.6 Mill. zł. aus. Die beigefügte Karte zeigt die Verteilung der Kurorte und Sommerfrischen sowie die Intesität der Bewegung.

Das Problem der Freizeitgestaltung.

(Erholung, physische Ertüchtigung, Kultur).

Die Einführung einer achtstündigen täglichen Arbeitszeit durch die Washingtoner Konvention schuf für die breiten Massen der Arbeiter freie Zeit nach der Arbeit. Im Zusammenhange damit entstand das Problem einer rationellen Ausnutzung dieser Zeit. Die Aktion der Freizeitgestaltung umfasst sehr viele Probleme, deren Verwirklichung sich eine Reihe von Institutionen angelegt sein lässt. Zusammenarbeit, oder wie in einigen Staaten Zentralisation z. B. (in Deutschlane Kraft durch Freude in Italien Dopolavaro ist ein aktuelles Problem, was auch in der Terminologie seinen Ausdruck findet. Es werden Parolen eingeführt („wczasy"), die die Ziele der Freizeitaktion umreissen: Erholung, physische Ertüchtigung, Kultur.

Chronik.

Frankreich:	Fremdenverkehrsstatistik. Die Touristengruppe im Senat.
Griechenland:	Die Kontrolle der Reisebüros.
Lettland:	Der Fremdenverkehr.
Franz. Somali:	Die Schaffung von Naturparks.
Schweiz:	Die Beratungen des schweizerischen Hotelverbandes. Hotelaktiengesellschaften. Die Frequenz der Skiaufzüge.

SPIS TREŚCI:

KRONIKA:

Prenumerata roczna złotych 6·00. Cena pojedynczego numeru 0·60.
Wyd: **Studium Turyzmu U. J. w Krakowie** — Redaktor: **Dr Stanisław Leszczycki.**
Miesięcznik wydawany z zasiłku Wydziału Turystyki Min. Kom.
Adres Red. i Admin.: **Kraków, Grodzka 64, tel.** 216-89.— Konto czekowe PKO Nr. 406.870.
Drukarnia Bratniej Pom. Medyków U. J. w Krakowie

Opłata pocztowa uiszczona gotówką.